

Memorie van toelichting over samenwerking met fossiele industrie

Maart 2024

Inleiding

De wetenschap maakt het heel duidelijk: de crises op het gebied van klimaat en biodiversiteit behoren tot de grootste uitdagingen waar onze samenleving voor staat. Om de ernstigste gevolgen van klimaatverandering te voorkomen en de mondiale temperatuurstijging te beperken tot 1,5 graden Celsius, met een kans van 50%, moet de wereldwijde CO₂-uitstoot tegen 2030 gehalveerd worden ten opzichte van het niveau van 2019, en tegen 2050 tot nul worden teruggebracht¹. Met de huidige productie van fossiele brandstoffen wordt deze limiet van 1,5 graden Celsius in de toekomst overschreden. Dit betekent dat de samenleving zich moet inzetten om de overgang naar een koolstofarme samenleving te realiseren. Tegelijkertijd moeten bedrijven in de fossiele industrie hun productie onmiddellijk en aanzienlijk moeten reduceren².

De samenwerking van universiteiten met de fossiele industrie heeft de afgelopen periode veel los gemaakt binnen en buiten de universitaire gemeenschap. Zo namen ruim 450 medewerkers en studenten van de Universiteit Leiden deel aan een open debat over dit onderwerp, was er een bezetting van studenten in het Lipsius-gebouw, een petitie werd ingediend en er werd over dit onderwerp een polemiek gevoerd in de (lokale) media. De complexiteit van dit vraagstuk zorgde voor verdeeldheid in de gemeenschap. Anderzijds zijn voor de oplossing ervan juist ook verschillende perspectieven nodig. Een wetenschappelijke omgeving is bij uitstek de plaats om deze perspectieven met elkaar te onderzoeken maar ook om begrip voor elkaar te creëren en gezamenlijk nuances te zoeken.

De Universiteit Leiden besloot in 2023 om, als eerste stap, kritischer te gaan kijken naar nieuwe samenwerkingen met de fossiele industrie en hierover volledige transparantie te geven. In augustus 2023 is er een lijst openbaar gemaakt met een overzicht van lopende onderzoekssamenwerkingen met de fossiele industrie. De lijst wordt jaarlijks geactualiseerd.

¹ <https://www.ipcc.ch/report/ar6/syr/>

² [Existing fossil fuel extraction would warm the world beyond 1.5 °C - IOPscience](#)

De universiteit wil meer doen. In 2023 is er een start gemaakt met de ontwikkeling van een generiek afwegingskader dat ons helpt keuzes te maken: met wie willen we wel of niet samenwerken? Dit kader zal criteria bevatten voor omgang met ethische aspecten voor samenwerking met de fossiele industrie, en kan ook worden gebruikt voor thema's als kennisveiligheid en mensenrechten, die ook om kaderstelling vragen. Op deze manier gaan we niet alleen per samenwerkingsproject bekijken of dit past bij onze bredere visie op samenwerking maar willen we ook kritischer gaan kijken met wie we dat doen.

Met dit afwegingskader voor samenwerking met de fossiele industrie gaan we toetsen in hoeverre de beoogde samenwerkingspartners positief of negatief bijdragen aan de energietransitie en of dit opweegt tegen de wetenschappelijke waarde van een project. Hiermee zorgen we ervoor dat, als we een samenwerking willen inperken, we dit op een onderbouwde en eenduidige manier doen. Daarbij biedt deze kaderstelling een duidelijker handelingsperspectief voor onderzoekers, aanvullend op de bestaande regelingen voor werken met derden.

Voor samenwerking met de fossiele industrie is eerst gekeken naar uitgangspunten voor samenwerking, mede ingegeven door maatschappelijke en wetenschappelijke ontwikkelingen rondom dit thema. Deze uitgangspunten zijn opgenomen in een verklaring over samenwerking met de fossiele industrie.

Definitie en beoogde reikwijdte

De volgende afbakeningen zijn gebruikt als vertrekpunt in onze verklaring over samenwerking met de fossiele industrie:

- Een **onderzoeksproject** met een bedrijf uit de fossiele industrie gaat over projecten waarbij gelden of een bijdrage *in kind* wordt ontvangen ten behoeve van het uitvoeren van onderzoek. Dit kunnen zowel bilaterale projecten zijn als projecten in breder verband (consortia).
- De verklaring is niet van toepassing op **onderwijsactiviteiten** in samenwerking met de fossiele industrie zoals bedrijvenbeurzen, gastcolleges en alumni-bijeenkomsten of activiteiten met studieverenigingen.
- **Fossiele industrie:** Onder fossiele industrie verstaan we bedrijven die zich bezighouden met de exploratie, winning en exploitatie van fossiele brandstoffen zoals

olie, kolen en gas. Voorbeelden van zulke bedrijven zijn Shell en Exxon Mobil. Bedrijven die de fossiele industrie ondersteunen (bijvoorbeeld banken en verzekeraars) vallen niet onder de definitie zoals gehanteerd in deze verklaring.

- **Klimaatakkoord van Parijs:** in 2016 heeft de Europese Unie mede namens Nederland het Klimaatakkoord van Parijs ondertekend. Doel van het akkoord is om de opwarming van de aarde te beperken tot ruim onder 2 graden Celsius. Met een duidelijk zicht op 1,5 graden Celsius. Om de doelen van het Klimaatakkoord van Parijs te halen zijn afspraken in Europa gemaakt. De EU-lidstaten hebben met elkaar afgesproken dat de EU in 2030 minimaal 55% minder broeikasgassen moet uitstoten. In 2050 wil de Europese Unie klimaatneutraal zijn. Dat betekent dat er dan netto geen broeikasgassen meer worden uitgestoten. De doelstelling van Nederland is om in 2030 ten minste 55% minder CO₂ uit te stoten ten opzichte van 1990. Om tegenvallers te kunnen opvangen mikt de overheid in de praktijk op een hogere opgave, wat neerkomt op circa 60%³. Van iedere sector wordt een extra bijdrage gevraagd. De omvang van die bijdrage is gebaseerd op de mogelijkheden om binnen de sectoren tot 2030 de CO₂-uitstoot sneller omlaag te brengen.

Verklaring over samenwerking met de fossiele industrie

Op 12 maart 2024 is onderstaande verklaring vastgesteld door het College van Bestuur van de Universiteit Leiden, na overleg met en input van de medezeggenschap – de Universiteitsraad. Mogelijk wordt deze verklaring de komende tijd aangescherpt, aangevuld of anderszins gewijzigd als blijkt dat bijdrages aan de Klimaatdoelen van Parijs of de energietransitie onvoldoende aantoonbaar kunnen worden gemaakt of als maatschappelijke ontwikkelingen en/of behandelde casuïstiek hier aanleiding toe geven.

- *De Universiteit Leiden gaat geen nieuwe onderzoeksprojecten aan met bedrijven uit de fossiele industrie die zich niet intensief en aantoonbaar inzetten voor het behalen van de doelen uit het Klimaatakkoord van Parijs.*
- *Er wordt alleen een uitzondering gemaakt als een project aantoonbaar bijdraagt aan de energietransitie. Ook zal in dat geval getoetst worden of de samenwerking met het bedrijf noodzakelijk is. Bijvoorbeeld omdat het bedrijf beschikt over data die onmisbaar zijn voor het onderzoek of kennis die op een andere manier bijdraagt aan de energietransitie.*

³ [Extra pakket maatregelen dicht gat tot klimaatdoel 2030 | Rijksoverheid.nl](https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/extra-pakket-maatregelen-dicht-gat-tot-klimaatdoel-2030)

- *Projecten die niet bijdragen aan de energietransitie maar worden uitgevoerd met bedrijven die in lijn zijn met de Klimaatdoelen van Parijs zullen tevens getoetst worden.*
- *Lopende projecten die hier niet aan voldoen worden afgemaakt.*

Met deze verklaring wil de universiteit een sterk signaal afgeven richting bedrijven in de fossiele industrie die zich niet aan de Klimaatdoelen van Parijs houden. Er kunnen uitzonderingen gemaakt worden, bijvoorbeeld als een project met een bedrijf wordt uitgevoerd dat niet in lijn is met de Klimaatdoelen van Parijs, maar toch beoordeeld wordt als een belangrijk project voor het versnellen van de energietransitie. Ook moet dan aangetoond worden dat een duurzamere partner niet mogelijk is.

Door kritisch te kijken naar de prestaties van bedrijven willen we voorkomen dat onderzoeksresultaten, naast hun oorspronkelijke doel, mogelijk worden gebruikt voor 'greenwashing'. Ook gaan we kritisch kijken of een project in samenwerking met de fossiele industrie bijdraagt aan het beoogde doel. Bijvoorbeeld voor projecten met een sterk fundamenteel karakter waar het vaak nog onduidelijk is of het daadwerkelijk zal bijdragen aan de beoogde (toekomstige) transitie. In het afwegingskader voor samenwerking met de fossiele industrie willen we hier richtlijnen voor opnemen, waar mogelijk.

Vervolg

Deze uitgangspunten voor samenwerking met de fossiele industrie zullen in de loop van 2024 doorontwikkeld worden tot een afwegingskader. Het opstellen van wegingscriteria zal niet eenvoudig zijn. De bijdrages van bedrijven aan het behalen van de Klimaatdoelen van Parijs zijn op dit moment namelijk nog niet goed te kwantificeren. Zo spelen er veel factoren een rol en zijn er (geopolitieke) ontwikkelingen in de tijd. Er zijn organisaties die *assessments* doen op de prestaties van bedrijven in de fossiele industrie maar dit is minder gericht op projecten. Op Europees niveau geldt vanaf 2024 een rapportageverplichting voor beursgenoteerde bedrijven over onder andere CO₂-emissies en decarbonisatie-strategieën. In de komende periode zal uitgezocht worden welke afwegingscriteria belangrijk zijn voor het toetsen van de prestaties voor het Klimaatakkoord van Parijs en het versnellen van de energietransitie. Hierbij consulteren we onder andere experts met kennis over klimaat, energiesystemen en -scenario's en de industriële transformatie naar CO₂-arme energiesystemen.

Lerende organisatie

Het beperken van samenwerking met externe partijen is een nieuw gebied voor onze universiteit, waar we nog niet veel ervaring mee hebben. Deze verklaring brengt daarom dilemma's met zich mee wat betreft onze bredere visie op samenwerking. In ons strategisch plan *Vernieuwen en Verbinden – 2022-2027* hebben we heel bewust gekozen om al onze verbindingen te versterken: tussen verschillende vakgebieden, met de maatschappij en binnen onze academische gemeenschap. Samenwerkingen met partners, inclusief bedrijven in de fossiele industrie, zijn een integraal onderdeel van deze visie. Daarom zijn we terughoudend om partners in de wetenschap bij voorbaat categorisch en volledig uit te sluiten. Het in gesprek blijven met partners waarmee we het (gedeeltelijk) oneens zijn, beschouwen we als een belangrijk aspect van wetenschap. Daarom hebben we besloten om geen (tijdelijk) moratorium op te leggen voor de fossiele industrie, omdat dit partners zou uitsluiten zonder een duidelijk besliskader als basis. Totdat het afwegingskader definitief is vastgesteld, zullen onderzoekers hun eigen afwegingen blijven maken over individuele projecten.

Naast zorgen over *greenwashing* is een ander veelgehoord discussiepunt het dilemma rondom academische vrijheid. Er zijn partijen die vinden dat het beperken van de academische vrijheid om ethische redenen verantwoord is. Anderzijds zijn er partijen die het juist (ethisch) onverantwoord vinden om onderzoekers te beperken die zich inzetten voor de transitie, in samenwerking met de fossiele industrie.

Vergelijkbare dilemma's zien we bij de thema's kennisveiligheid en mensenrechten. Samenwerking met bepaalde organisaties en landen kan een basis zijn voor vrede. Anderzijds kan samenwerking een onaanvaardbaar risico geven. Ook met onze afwegingskaders zal er een grijs gebied blijven waarmee we moeten leven.

Om meer duiding te geven aan academische vrijheid en -verantwoordelijkheid heeft de Universiteit Leiden in 2023 het Kernteam Academische vrijheid ingesteld. Het kernteam houdt zich bezig met deze dilemma's en zal in 2024 met een rapport komen met aanbevelingen voor een 'Leidse lijn' gericht op het beschermen en bevorderen van de academische vrijheid in de hedendaagse samenleving.

In de komende jaren is het uitermate belangrijk dat we als universiteit blijven investeren in het leerproces van onze organisatie bij het omgaan met deze vraagstukken, de bewustwording en het opbouwen van een 'jurisprudentie'. Het is daarbij van cruciaal belang om zorgvuldigheid en transparantie te waarborgen in de processen en gemaakte keuzes te

verantwoorden. Zo zullen bijvoorbeeld de projecten die getoetst zijn en doorgang vinden in de lijst met samenwerkingen met de fossiele industrie worden opgenomen.